

Javni prostori kao temelj klimatske otpornosti zajednica

Dok se globalna klimatska politika sve češće suočava s neizvjesnošću, lokalne zajednice postaju ključni akteri u izgradnji otpornosti. Kvalitetno oblikovani javni prostori, od parkova, knjižnica, šetnica, društvenih centara i sl., mogu istovremeno služiti kao zelena infrastruktura i kao mjesta koja jačaju društvene veze. Upravo ta kombinacija čini ih jednim od najvažnijih alata za prilagodbu klimatskim promjenama.

Javni prostori jačaju društvenu otpornost

Javni prostori nisu samo mjesta za rekreaciju, nego ključna infrastruktura za **društvenu otpornost**, posebno nakon ekstremnih vremenskih događaja. U kriznim situacijama upravo se u parkovima, šetnicama, trgovima i zajedničkim zelenim površinama stvaraju i održavaju društvene veze koje ubrzavaju oporavak.

Istraživanja¹ pokazuju da su društvene veze presudne za oporavak nakon ekstremnih vremenskih događaja. Prostor u kojem se ljudi susreću, razgovaraju i grade povjerenje postaje neformalna mreža podrške u kriznim situacijama. Istraživanja dr. Aldricha su pokazala da se zajednice u kojima su ljudi međusobno bolje povezani brže i učinkovitije oporavljaju i obnavljaju nakon ekstremnih vremenskih događaja, klimatskih šokova i katastrofa. Zajednice koje nemaju razvijene javne prostore ostaju slabije povezane, sporije reagiraju i teže se oporavljaju. Zato su kvalitetni, dostupni i živi javni prostori temelj dugoročne klimatske otpornosti.

Društveni kapital označava mrežu odnosa, povjerenja i međusobne podrške među ljudima u zajednici. Obuhvaća veze unutar bliskih skupina (obitelj, prijatelji), veze koje povezuju različite društvene skupine te odnose s institucijama i donositeljima odluka. Što su te veze jače, zajednica je povezanija, spremnija za suradnju i otpornija na krize. Socijalni kapital raste u javnim prostorima – parkovima, knjižnicama, šetnicama i drugim mjestima gdje se ljudi spontano susreću i grade povjerenje.

U hrvatskom kontekstu, istraživanje Helene Bakić 'Uloga individualnih resursa i resursa zajednice u procesu otpornosti nakon prirodne katastrofe' pokazuje da **povezanost stanovnika, povjerenje i zajednički prostori** značajno doprinose otpornosti nakon potresa i drugih katastrofa. Javne površine u kojima se ljudi redovito susreću i surađuju stvaraju mreže podrške koje se aktiviraju u kriznim trenucima.

¹ Aldrich, D.P. [How does social capital facilitate community disaster resilience?](#); Helena Bakić, H.: [The role of individual and community resources in the resilience process after a natural disaster](#)

Na europskoj razini, Europska agencija za okoliš² (EEA) u više izvješća naglašava da **zeleni i javni prostori smanjuju ranjivost zajednica**, jer omogućuju susrete, zajedničke aktivnosti i stvaranje povjerenja – ključnih elemenata za brži oporavak nakon poplava, toplinskih valova i drugih klimatskih šokova. EEA povezuje zelenu infrastrukturu s klimatskom prilagodbom — od smanjenja toplinskih otoka do poboljšanja kvalitete zraka i otpornosti na ekstremne vremenske uvjete. Ističe da zeleni i javni prostori imaju presudnu ulogu u smanjenju ranjivosti gradskih zajednica, što je posebno važno i za hrvatske gradove koji se sve češće suočavaju s toplinskim valovima, poplavama i urbanizacijskim pritiscima. Parkovi, drvoredi, šetnice i obalni prostori poboljšavaju i mentalno zdravlje.

EEA upozorava da neujednačen pristup zelenim površinama povećava društvene nejednakosti, gdje pojedini kvartovi imaju znatno manje kvalitetnih javnih prostora. Ulaganje u zelenu infrastrukturu, posebno u gusto izgrađenim dijelovima gradova, postaje ključan element klimatske prilagodbe, ali i stvaranja pravednijih, zdravijih i otpornijih zajednica.

Primjeri iz Hrvatske

Terapeutski vrt i urbana regeneracija u Zagrebu // Europska agencija za okoliš navodi zagrebački primjer kao studiju slučaja koja pokazuje kako javni zeleni prostori mogu poboljšati zdravlje, socijalnu uključenost i otpornost zajednice. Ovaj projekt kombinira zdravstvene, socijalne i okolišne koristi, a posebno se ističe uključivanje ranjivih skupina i stvaranje prostora za susrete i zajedničke aktivnosti.



Fotografija: A1 Dizajn



Fotografija: Grad Zagreb

Urbani vrtovi i zajedničke zelene površine // U Hrvatskoj se posljednjih godina razvija niz projekata urbanih vrtova koji potiču samoorganizaciju, međusobnu pomoć i lokalnu otpornost. Zagrebački primjer uključen je u europsku analizu kao model koji jača povezanost stanovnika i osjećaj zajedničkog vlasništva nad prostorom.

² [Urban adaptation in Europe; Who benefits from nature in cities?](#)

Primjeri iz Europe

Primjeri iz Malmöa, Berlina i Barcelone pokazuju da javni prostori koji kombiniraju zelenu infrastrukturu (npr. retencijske površine, hladovinu, bioretenciju) i društvenu funkciju (susreti, volontiranje, zajedničko upravljanje) stvaraju **otpornije, povezanije i sigurnije zajednice**.

Malmö, Švedska - ozelenjivanje gusto izgrađenih četvrti pokazuje kako javni zeleni prostori mogu poboljšati kvalitetu života, smanjiti socijalne razlike, povećati otpornost na toplinske valove i poplave. Uključivanje lokalne zajednice u dizajn i upravljanje prostorom stvorilo je snažan osjećaj pripadnosti i brige.

Berlin, Njemačka - urbani zajednički vrtovi služe kao centri društvene kohezije, mjesta za susrete, razmjenu znanja i međugeneracijsku suradnju. Europska agencija za okoliš ističe ih kao primjer kako javni prostori mogu smanjiti socijalnu izolaciju i povećati otpornost zajednica.



Izvor: <https://clevercities.eu/malmo/>



Rotterdam

Barcelona, Španjolska - superblokovi su primjer transformacije javnog prostora koji smanjuje promet i zagađenje, povećava sigurnost i kvalitetu života, stvara nove prostore za druženje, igru i zajedničke aktivnosti te jača otpornost na klimatske i društvene šokove.

Rotterdam, Nizozemska - Resilient BoTu 2028 kombinira fizičku obnovu javnih prostora s jačanjem društvenih mreža u jednoj od najranjivijih četvrti u gradu. Naglasak je na participativnom planiranju, uključivanju stanovnika i stvaranju prostora koji potiču povjerenje, suradnju i otpornost.

Svi ovi primjeri, od Zagreba do Barcelone, potvrđuju istu stvar - kada su javni prostori dobro dizajnirani, uključivi i povezani s lokalnom zajednicom, oni postaju ključni mehanizam društvene otpornosti.

Održavanje i lokalno znanje kao dio klimatske strategije

Otpornost zajednica ne gradi se samo velikim projektima, nego svakodnevnim radom na terenu. Timovi koji održavaju parkove, drvorede i zelene površine zapravo su prvi „klimatski radnici“ jer svojim rutinskim poslom smanjuju toplinske rizike, poboljšavaju kvalitetu zraka i čuvaju prostore koji štite zdravlje stanovnika. Uključivanje lokalne zajednice u sadnju, brigu o drveću i uređenje

prostora stvara osjećaj zajedničkog vlasništva. Stanovnici najbolje poznaju svoj kraj: gdje se stvaraju lokve, gdje erodira tlo, kojim se neformalnim stazama ljudi kreću. To znanje treba biti dio planiranja i dizajna.

Takav pristup vidljiv je u brojnim europskim gradovima: u **Rotterdamu**, gdje komunalni timovi i građani zajedno održavaju „vodene trgove“ koji prikupljaju oborinsku vodu; u **Glasgowu**, gdje lokalne skupine redovito nadziru stanje tla i poplavnih zona u sklopu projekta [Stalled Spaces](#) Stalled Spaces te u **Bologni**, gdje građani kroz program [Collaborare è Bologna](#) preuzimaju brigu o mikro-zelenim površinama i kvartovskim stazama. Upravo ta svakodnevna briga i suradnja čini zajednice otpornijima.



Bentemplein /Foto: Ossip van Duivenbode

Vodeni trgovi (trgovi za retenciju oborinske vode) inovativni su javni prostori koji u suhim danima funkcioniraju kao mjesta za boravak, igru i druženje, a tijekom jakih kiša pretvaraju se u privremene spremnike za oborinsku vodu. Najpoznatiji primjer je [Bentemplein](#) u Rotterdamu, gdje je trg oblikovan tako da prihvaća velike količine kišnice i time štiti okolne ulice od poplava. Ovakvi višenamjenski retencijski trgovi pokazuju kako se javni prostor može istovremeno koristiti za svakodnevni život i klimatsku prilagodbu.

Inovativni modeli financiranja

Gradovi sve više posežu za kreativnim rješenjima: **zajedničkim ulaganjima stanovnika, participativnim modelima, partnerstvima javnog i privatnog sektora**. Primjeri poput obnove močvarnih područja u [Philadelphiji](#) pokazuju kako infrastrukturni projekti mogu istovremeno služiti zaštiti okoliša i stvaranju novih javnih prostora.

Zagrebački projekt [Aktiviranje zelenih dvorišta za ugljičnu neutralnost \(ActGREEN\)](#) pokazuje kako se inovativni modeli financiranja mogu uspješno primijeniti u urbanom zelenom planiranju. Grad Zagreb provodi projekt u suradnji s Agronomskim fakultetom, Hrvatskim društvom krajobraznih arhitekata i udrugom ODRAZ, kao dio europske platforme **NetZeroCities**, što omogućuje pristup novim financijskim mehanizmima i stručnim resursima.

Umjesto oslanjanja isključivo na klasične gradske proračune, ActGREEN koristi **kombinaciju europskih sredstava, partnerskih ulaganja i participativnog pristupa**. Time se otvara prostor za bržu provedbu pilot-intervencija, razvoj okvira za širenje programa i jačanje lokalnih kapaciteta za klimatsku neutralnost. Projekt je prepoznat i nagrađen zbog inovativnosti i održivosti, što dodatno potvrđuje njegov model financiranja kao primjer dobre prakse.



Izvor: Grad Zagreb

Kroz ovakav pristup Zagreb pokazuje kako se javni i polujavni prostori mogu transformirati u zelenu infrastrukturu uz pametno korištenje dostupnih europskih alata, partnerstava i uključivanja građana — model koji može poslužiti kao inspiracija i drugim gradovima u Hrvatskoj.

Rješenja već postoje – treba ih prepoznati i održavati

Volonterske akcije, lokalni programi i međugeneracijski projekti stvaraju mreže koje su jednako važne kao i fizička infrastruktura. Druženje, zajednički rad i dijeljenje iskustava smanjuju usamljenost, jačaju povjerenje i potiču brigu o prostoru. Priče o lokalnim krajobrazima, vodotocima i povijesti mjesta pomažu ljudima razumjeti zašto je određeni prostor važan — ne samo za rekreaciju, nego i za klimatsku sigurnost.

Javni prostori mogu biti snažan odgovor na klimatske izazove:

- ublažavaju toplinske valove,
- upijaju oborinske vode,
- stvaraju staništa za biljke i životinje,
- potiču društvenu koheziju.

Kada se promišljeno dizajniraju i redovito održavaju, oni postaju temelj zelene i društvene infrastrukture koja zajednicama omogućuje da se lakše nose s klimatskim šokovima i dugoročnim promjenama.

Pripremila: Lidija Pavić-Rogošić, ODRAZ

Ožujak 2026.